

Kas Minu Eesti suudab

Tänavu 18. märtsil ilmus pressiteade, milles rühm inimesi Teeme Ära Minu Eesti algatajate nime all deklareeris, et tegemist on kodanikualgatusega, mille eesmärk on kutsuda 1. mail mõttetalgutele sada tuhat aktiivset inimest, et üheskoos Eestimaa paremaks teha. 1. aprillil lisandus eesmärk luua üles Eesti 400 mõttekoda, kuhu kõik on oodatud oma ideid avaldama, olulistel teemadel arutlema ja meie ühiste muredele lahendusi leidma. 1. mail osales mõttetalgutel üle Eesti 494 mõttekojas umbes 11 000 inimest ning nüüdseks on idee-pangas 2500 eri küpsusastmega ideed. Päris palju mõtteid on teoks tehtud ja asi susiseb järjest suurema auruga eri töötubades, mida on peetud mereriigi, hariduselu, demokraatia ning tööturu ja ettevõtluse teemadel.

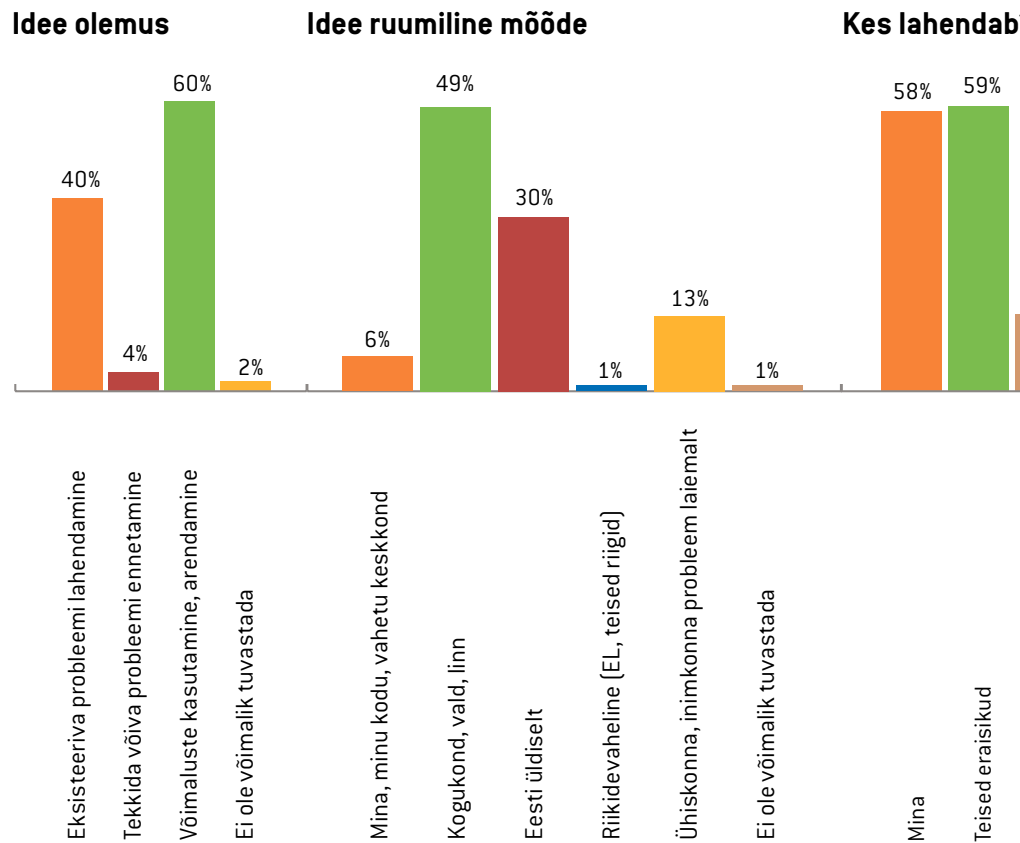
Eesti imagole mõjus keset majanduskriisi uudis väikeriigist, kus inimesed tänaval protesteerimise asemel üheskoos mõelda püüavad, kuidas elu edendada, tõenäoliselt positiivselt. Esialgsele ingliskeelsele pressiteatele reageeris välismaedia kiiresti mitmesaja refereeringuga. Tõsi, hilisema sündmuse enda kajastus jäi tagasihoidlikumaks.

Järgnevalt püüan analüüsida ühelt poolt, mida on talguformaadis ja 11 000 inimese ühismõtlemise innovaatilist. Teisalt otsin vastust küsimusele, mis paljudel keelel: kas kõigest sellest, mis tehtud või teoksil, piisab, et midagi muuta? Seejuures kasutan võrdlust aasta varem toimunud üle-eestilise prügikoristuskampaaniaga, mida vedas eest suuresti sama seltskond.

Inimeste aktiivsus erines maakonniti – 0,1–1,2% registreeritud elanikest vastavalt Tartu- ja Põlvamaal. Välja pakutud 18 teemast olid 1. mail kõige sagedamini arutlusel „ühistegevus ja koostöö”, „maaelu”, „ettevõtlus ja töökohad”, „väärtused ja kultuur” ning „haridus ja elukestev õpe”.

Minu Eesti innovatsioon ei seisne ilmselt mõttetalgute korraldamises heade ideede genereerijana. Seda on varem tehtud ja mitte kehvasti. Viiteid-arutelusid teiste sarnaste algatuste kohta leiab sealtsamast Minu Eesti ideepangast.

Põhimõtteliselt pole uuenduslikkuse seisukohast ka talgutel osalenute arv määrav. Siiski, avalikkuse tähelepanul on oluline roll Minu Eesti võimaliku innovatsiooni realiseerimisel. Asi selles, et Minu Eesti taotluseks oli ühiskonnaelu teistmoodi korraldamise esilekutsumine, milleks omakorda peaksid

muutuma vastavad sotsiaalsed normid. Viimase juhtumiseks peab muutusega kaasa tulema kriitiline mass inimesi, keda üldjuhul aitab väliselt käivitada mingi irriteeriv või intrigeeriv muutus.

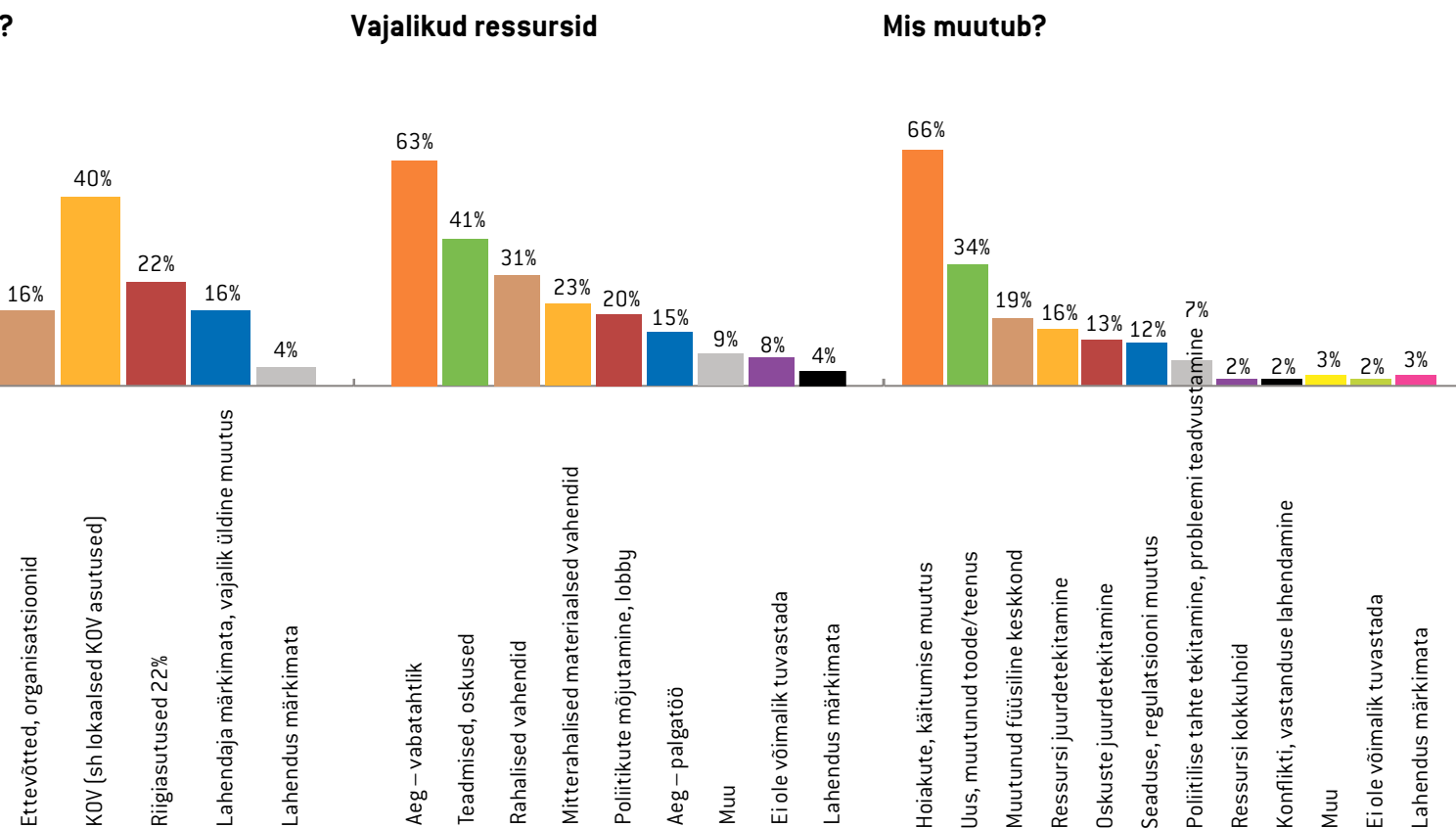
Mulluse prügikoristuskampaania korraldamise eest pärjatud Rainer Nõlvak koondas enda ümber parkümmend inimest, kel oli enam-vähem ühine visioon: nakatada üle Eesti suur hulk ettevõtlikke inimesi, kel on soov teha ära väikeseid ent olulisi asju, mis omakorda käivitaks tugeval kogukondlikkusel põhineva ühiskondliku aktiivsuse väljaspool võõrandunud poliitilist eliiti. Nii sisaldaski Minu Eesti idee kaht eesmärki:

Visioon: nakatada üle Eesti suur hulk ettevõtlikke inimesi, kel on soov teha ära väikeseid ent olulisi asju, mis omakorda käivitaks tugeval kogukondlikkusel põhineva ühiskondliku aktiivsuse väljaspool võõrandunud poliitilist eliiti.

aktiveerida tuhandet eestvedajat eri valdkondades ning võimendada tekkivat tegutsustahet ühistunde tekitamise kaudu.

Samas, ulatusliku kodanikualgatuseena pole Teeme Ära või Minu Eesti aktsioonide korraldajad homogeenne mass, kes alati kõiges ühel meelel on. Ja just eelmise lause pinnalt püstitaksingi esimese väite Minu Eesti innovatsioonivõimekuse toetuseks. Nii Teeme Ära 2008 kui ka Minu Eesti 2009 kampaaniad olid küll kindla visiooniga algatusrühma poolt käivitatud ettevõtmised, kuid saavutasid (või siis veel saavutavad) tulemus suure hulga eri inimeste ja organisatsioonide suhteliselt lõdvalt seotud ühispingutuse tulemusena. Muuhulgas võib tulemuslikkuse seisukohast kritiseerida samal ajal nii nõrka keskset koordineerimist kui ka liigset ülalt alla kodanikuühiskonna kujundamist. Aga seda vaid juhul, kui kummagi vastandliku süüdistuse eeldused oleksid üheselt defineeritavad. Minu Eesti puhul oligi eesmärk algusest peale taotluslikult hägune, sest suuresti artikuleeriti see iga osalenud inimese peas ning kogu

muuta Eesti ühiskonda?

Allikas: Minu Eesti ideepanga märksõnastamine. Faktum & Ariko, 2009

ettevõtmist püüti juhtida isekohanduva organismina.

Siinkirjutaja puhul paelus algul Minu Eesti idee juures just seesugune iseorganiseerumise potentsiaal, kuigi see kätkeb a priori endas olulisel määral juhitamatust. Seesugune kaose ärakasutamine ja minimaalse muudatuse kaudu uue korrastatuse loomine tundus selgelt uuenduslik.

Teeme Ära 2009 Minu Eesti sai alguse aasta tagasi prügikoristuskampaania esmase edueufooria hajudes. Väga suure tõenäosusega muutis Teeme Ära 2008 paljude inimeste, eriti laste ja noorte põlvkonna suhtumist ümbritsevasse looduskeskkonda ning arusaamist oma käitumise mõjust jäätmetele enda ümber. Samas tajusid paljud süveneva majanduskriisi ja kinnijooksunud otsustusprotsesside ahistust päriselt parema eluni jõudmisel. Nii nagu füüsiliselt puhtam Eestimaa, nii ka vaimselt ärksamad eestimaalased tundus ilus ja ihaldusväärne muutus, mida mõttetalgutega käivitada loodeti.

Prügikoristuskampaania suur edu tule-

Prügikoristuskampaania suur edu tulenes kindlasti ühelt poolt ettevõtmise erakordsusest ja teisalt püstitatud probleemi – prügi looduses – üsna üheselt mõistetavas lahenduses – prügi prügilas.

nes kindlasti ühelt poolt ettevõtmise erakordsusest ja teisalt püstitatud probleemi – prügi looduses – üsna üheselt mõistetavas lahenduses – prügi prügilas. 2009. aastaks püstitatud eesmärk oli palju ambitsioonikam just oma mitmetahulisuses. Mõtetega algab keerukus kõigepealt muutunud mõtlemise keerukamas sedastamises. Esmalt tuleks aru saada, kas konkreetne inimene on päriselt hakanud teistmoodi mõtlema. Veelgi raskem on „kogu rahva parema mõtlemise“ mõõtmises, erinevalt näiteks kogu metsaaluse prügiühulga mõõtmisest.

Suureks väljakutseks ja ka vastakate hinnangute allikaks on Eestit paremaks muutmise soovi sisse programmeeritud

mitu esmapilgul omavahel lõpuni ühitamatut eesmärki.

Esiteks on mõiste „parem“ tähendus sügavalt individuaalne ja maailmavaateline. Teiseks segasid teineteist algusest peale kaks peamist taktikalist eesmärki, mida ühel ajal saavutada sooviti – rohujuuretasandi lihtsate probleemide ärategemine ning ühiskonnas põhimõttelistes otsustusmehhanismides muutuse esilekutsumine. Kuigi teoorias kenasti teineteist täiendavateks, seisneb nende praktiline ühitamatus inimestes, kes kumbagi eesmärki primaarseks peavad. Kolmas eeldus, mis soovitud tulemuse saavutamiseks, peaks eksisteerima või siis protsessi käigus realiseeruma, on suure hulga inimeste soov võtta endale senisest suurem vastutus oma elukorraldust puudutavate asjade üle otsustamisel ning seniste otsustajate valmisolek loobuda osaliselt neile antud võimust eelmainitute kasuks.

Eelneva arutluse kokkuvõttena tundub vähemalt hetkel, et Minu Eesti probleemiks võib pidada hoopis lühikest ajahorisonti. >>

Rainer Nõlvak

Seda nii püüetes algatuse edukusele hinnangut anda kui ka eelpool kirjeldatud vastuolude lepitamise võimalikkust arvestades. Eesmärkide saavutamise kiirus on silmatorkav erinevus kahe eri aasta Teeme Ära aktsioonide vahel.

Tõsi, esiotsa tundus ka kogu metsaaluse prügi ära koristamine ühe päevaga erinevatele inimestele ilmvõimatu, kuna arvestati näiteks kolme aastaga. Siiski, prügi näol on põhiliseks takistuseks logistika, mida on võimalik tehnoloogia ja inimtööjõu abil forsseerida mitu korda. Samas tuleb tunnistada, et ühel hetkel tuli ka siin piir ette ning sellest on tingitud ka poolteist aastat hiljem osaliselt töötlemata prügi.

Mõtlemise muutus, aga eriti sotsiaalse normide muutus on siiski protsess, mitte sündmus. Sellise lähenemise korral on kahtlemata kõik võimalik. Iseasi, kas Minu Eesti algatus suudab sama uuenduslikult käigus hoida tekitatud impulssi.

Normid, mille muutust taotletakse, on seotud kodanike ja ühiselu korraldajate vastastikuste suhetega. Kui president mainitses 1. mail kodanikke, et muutuma peab „passiivne ootus, et keegi kusagil peab midagi minu heaks tegema, et minu roll kodanikuna piirubki vaid oma valimisõiguse realiseerimisega”, siis sama etteheite saab pöörata tagasi ka eri tasandil otsustajatele, kes on mugandunud sellise suhtega ega ootagi oluliselt aktiivsemat kodanike sekkumist keerulisse riigivalitsemisse.

Nii nagu hiljutise finantskriisi üks põhjusi oli majandusliku riski koondumine väga vähestesse üksustesse, nii on ka võimu koondumine kitsa eliidi kätte potentsiaalselt riskiks. Innovatsioon ühiskonnaelus peaks olema seega suunatud subsidiaarsusprintsipi maksimaalsele rakendamisele ehk otsustustasandi viimisele võimalikult madalale kodaniku lähedal. Ühelt poolt maandab see (otsustus)võimu kontsentreerumise riski. Teisalt universaalsete reeglite kehtestamisega kaasnevad liigset keerukust ja sellele järgnevat spetsialiseerumise tarvidust. Lahendamist vajab ainult tänaste otsustajate vastumeelsus tükki oma võimust loovutada ning suure osa kodanike huvipuudus tegeleda küsimustega, mille lahendamisteenust on seni maksude

Nii nagu hiljutise finantskriisi üks põhjusi oli majandusliku riski koondumine väga vähestesse üksustesse, nii on ka võimu koondumine kitsa eliidi kätte potentsiaalselt riskiks.

Ain Aaviksoo

maksmise kaudu ostetud kelleltki teiselt. Just selle probleemi lahendamisele on suunatud ka Minu Eesti mõttetalgud ja sellele järgnevad tegevused.

Seega: kas Minu Eesti on väärt sellesse panustatud energiat? Teadlasena tahaks vastu küsida, mis oleks ilma Minu Eesti mõttetalguteta teisiti?

Suuremat ühiskondlikku muutust sedavõrd lühikese aja jooksul aidanuks saavutada ilmselt suurem ambitsioonikus ja tegevuskava konkreetsete ideede kiiremaks toimetamiseks otsustajateni. Traditsioonilisel viisil lähenemise puhul tähendanuks see tänavatel või siis muul moel avalikkuse ees kampaania korras muutuste nõudmist, mis äärmisel juhul võinuks ka kontrolli alt väljuda. Võib-olla just seetõttu oli muutustele esialgset kartust ja tagasi tõmbajaid palju. Ka president soovitas oma tervituskõnes 1. mail jätta põhiseadus puutumata ning keskenduda oma koduümbrusele ja iseenda apaatsuse ületamisele. Tegelikult mässu ei tekkinud ja esitsa puuduvad

ka silmanähtavad muutused. Aga ehk on tõesti tegemist uut tüüpi mõtleva revolutsiooniga?

Omamoodi uus kogemus oli sadade eri eluvaldkondade tippeksperptide ning kümnete Eesti juhtivate ettevõtete ühistegevus. Vabatahtlike töötundide või ettevõtete poolt tasuta kasutada antud ressursid oli samuti aukartustäratav. Lisaks rahastati ettevõtmist ametlikult 3,3 miljoni krooniga, millest valdav osa tuli avalikust sektorist.

Uuendusliku lähenemisena rajati muutuste esilekutsumine suurele hulgal inimestele väikestes gruppides ning seal teoks tehtavatele väikestele tegudele. Ideed, mida on tarvis elu paremaks muutmiseks, tulevad inimestelt endilt. Üheskoos suudavad inimesed kõikidele probleemidele enda ümber nutikad lahendused välja pakkuda ja ise või siis väikese toetuse najal need ka ellu viia. Kõik need väikesed sündmused on mingil määral nüüdseks ka toimunud. Järgmine etapp on alles algamas, mis tähendab, et aktsioon on ajalises mõttes võtnud tra-

Juhul kui Minu Eesti algatus läheks ajalukku pelgalt kommunikatsiooniprojektina, oleks ilmselt tegemist läbikukkumisega.

ditsioonilist mõõdet. Minu Eesti „toote” potentsiaalset uudsust see ei vähenda ilmtin-gimata, küll aga peaks vähendama hirmu, et tegemist on uue erakonna või riigipöörde ettevalmistamisega.

Oluliseks jõuks väikestelt muutustelt suurele liikumisele oli kavandatud kommunikatsioonikampaania ja talgute tulemuse-na tekkiv eestvedajate võrgustik üle terve Eesti. Inspiratsiooniallikaks Barack Obama kampaania USA presidendivalimistel, mis võitis hiljuti Cannes'i reklaamikonkursil kaks peaauhinda just oma uuenduslikkuse eest. Viimasega võrreldes ei ole seni realiseerunud Minu Eesti puhul kaks olulist eeldust: moodsa infotehnoloogia võimaluste ärakasutamine ja ulatuslik vabatahtlike kampaaniavõrgustik.

Juhul kui Minu Eesti algatus läheks ajalukku pelgalt kommunikatsiooniprojektina, oleks ilmselt tegemist läbikukkumisega. Nii tehnoloogiale toetuv kui ka reaalses maailmas toimuv eestvedajate aktiveerumine üle Eesti koos sellega, et tegeldakse lahendustega kogukondi ületavatele või nende ühiste probleemidele, on Minu Eesti järgmise faasi kriitilised sündmused. Asjaga tegeletakse ning potentsiaal õnnestumiseks on olemas. Sügiseks kavandatud tegevused – töötoad, eri paigus arutatud lahendusideede koondamine ja süntees suuremateks n-õ ideeperekondadeks ning saatesari tegudest – on suunatud jätkuvalt mais tekkinud ära-teha-tahtmise võimendamisele ning nn mõtleva revolutsiooni teel ka ühiskondlike protsesside muutumisele.

Vähim, mida Minu Eesti juba tehtu kontosse saab kirjutada, on rohujuure tasandil tegevuste täiendav aktiveerimine ja seal saavutatava laiem teadvustamine. See on oluline eeldus muutusele, kus Eesti inimesed võtavad suurema vastutuse oma elu puudutavate asjade üle otsustamisel ja selle valmisoleku realiseerimiseks liigutatakse otsustustasand õigele kohale ehk inimestele lähemale. Niisugune tulemus oleks kindlasti innovaatiline moodsas spetsialiseerunud maailmas, eriti kui see on saavutatud rahumeelsel suure hulga üksikute inimeste ideede ja tegutsemistahte ühendamise teel.